

S t u d i a
NAD RODZINĄ
(48) 2018 / Rok XXII

kwartalnik 3

SENIOR W RODZINIE I SPOŁECZEŃSTWIE

redaktorzy tematyczni:
ks. Mieczysław Ozorowski, ks. Józef Młyński

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa 2018

UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Wydział Studiów nad Rodziną

Rada Naukowa:

prof. dr hab. Arndt Büssing – Universität Witten/Herdecke, Niemcy; prof. Th dr Ladislav Csontos SI, PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja; prof. dr hab. Detlev Dormeyer – Technische Universität, Dortmund, Niemcy; prof. dr hab. Markus Eham – Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Niemcy; prof. dr hab. Boguslavas Gruzevskis – Uniwersytet Wileński, Litwa; ks. prof. dr hab. Richard Hartmann – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; prof. dr hab. Stephan Kampowski – Pontificio Instituto Giovanni Paolo II, Rzym, Włochy; prof. dr hab. Uto Meier – Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Niemcy; ks. prof. dr hab. Christoph Gregor Müller – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski – UKSW, Warszawa, Polska; ks. prof. dr hab. Cornelius Roth – Theologische Fakultät, Fulda, Niemcy; ks. prof. dr hab. Kazimierz Rynkiewicz – Ludwig Maximilian Universität Monachium, Niemcy; prof. dr Horst Seidl – Universität Wien, Austria; ks. prof. dr hab. Adam Skreczko – UKSW, Warszawa, Polska; prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja; ks. dr hab. Stanisław Biały, prof. UKSW, Warszawa, Polska; ks. dr hab. Andrzej Najda, prof. UKSW, Warszawa, Polska; ks. dr hab. Stanisław Strękowski, prof. UKSW, Warszawa, Polska; dr Agnieszka Regulska – UKSW, Warszawa, Polska; Ph. dr Martin Šarkan PhD – Trnavska Univerzita, Słowacja.

Zespół redakcyjny:

ks. dr hab. Andrzej Jacek Najda, prof. UKSW (redaktor naczelny)
dr Agnieszka Regulska (z-ca redaktora naczelnego)
dr Anna Czyżkowska (sekretarz)
ks. dr Dariusz Tułowiecki (sekretarz, redaktor statystyczny)
ks. dr Wojciech Kućko (redaktor techniczny)
ks. prof. dr hab. Mieczysław Ozorowski, ks. dr Józef Młyński (redaktorzy tematyczni)
dr Małgorzata Frąckiewicz (redaktor języka polskiego)
mgr Mirosława Majdan (redaktor językowy – angielski)
prof. dr Kathrin Maier (redaktor językowy – niemiecki)
mgr Danuta Antoszewicz-Wojtaszek (redaktor językowy – francuski, włoski)

Adres redakcji:

Wydział Studiów nad Rodziną, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23, pok. 215, 01-938 Warszawa
tel.: +48 (22) 561 90 47, e-mail: snr@uksw.edu.pl
<http://www.snr.wsr.uksw.edu.pl>

ISSN 1429-2416

Skład i łamanie: Maciej Faliński

Druk i oprawa:

volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

SPIS TREŚCI

Wstęp

ks. Mieczysław Ozorowski, ks. Józef Młyński

I. ARTYKUŁY NAUKOWE: SENIOR W RODZINIE I SPOŁECZEŃSTWIE

Senior darem w życiu rodziny

Mirosław Brzeziński

Moralne aspekty starości

Marek Czachorowski

Rodzina seniora w przestrzeni domu pomocy społecznej – dobra praktyka

Maria Łuszczyńska

Seniorzy i starzenie się w polskiej polityce rodzinnej

Małgorzata Szyszka

Aktywność seniorów w środowisku lokalnym

Józef Młyński

O aktywności osób starszych słów kilka

Małgorzata Duda

Fizjologiczne procesy starzenia się kobiety i mężczyzny a płodność

Bożena Bassa

The Life Quality of Elderly People as a Social and Economic Problem

Zaryna Atamanchuk

Socio-economical Protection of the Elderly People

Julia Tymchyshyn-Chemerys

II. SPRAWOZDANIA I RECENZJE

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Senior i rodzina: aksjologia, pomoc, wsparcie”, Wydział Studiów nad Rodziną, Katedra Socjologii Małżeństwa i Rodziny UKSW, Warszawa 25 lutego 2017 r.

Natalia Wojak

Beata Bugajska, *Tożsamość człowieka w starości. Studium socjopedagogiczne*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, ss. 213

ks. Konrad Fedorowski

Wartość i jakość życia w ujęciu transdyscyplinarnym, red. J. Bartoszek, Biblos, Tranów 2015, ss. 318

ks. Józef Młyński

Timoszyk-Tomczak, B. Bugajska, *Przyszłościowa perspektywa czasowa w starości*, Szczecin 2012, ss. 290

Bożena Bassa

CONTENTS – ENGLISH SUMMARIES

Introduction

ks. Mieczysław Ozorowski, ks. Józef Młyński

I. SCIENTIFIC ARTICLES: SENIOR IN FAMILY AND SOCIETY

Senior Gift in Family Life

Mirosław Brzeziński

Moral Aspects of Old Age

Marek Czachorowski

Senior Family in the Space of a Social Welfare Home – Good Practice

Maria Łuszczynska

Seniors and Aging in Polish Family Policy

Małgorzata Szyszka

Seniors Activity in the Local Environment

Józef Młyński

Several Words About the Activity of Elderly People

Małgorzata Duda

Physiological Processes of Aging of a Woman and a Man and Fertility

Bożena Bassa

The Life Quality of Elderly People as a Social and Economic problem

Zaryna Atamanchuk

Socio-economical Protection of the Elderly People

Julia Tymchyshyn-Chemerys

II. REPORTS AND REVIEWS

Report from the International Scientific Conference "Senior and Family: Axiology, Help, Support", Faculty of Family Studies, Department of Sociology of Marriage and Family UKSW, Warsaw, February 25, 2017

Natalia Wojak

Beata Bugajska, Identity of a Man in Old Age. The Socio-pedagogical Study, Scientific Publisher of the University of Szczecin, Szczecin 2012, pp. 213

Konrad Fedorowski

Value and Quality of Life in a Transdisciplinary Approach, edited by J. Bartoszek, Tranów 2015, pp. 318

Józef Młyński

Timoszyk-Tomczak, B. Bugajska, Future Time Perspective in Old Age, Szczecin 2012, pp. 290

Bożena Bassa

WSTĘP

Z. Tyszka zapisał, że „rodzina stanowi integralną część każdego społeczeństwa; stanowi jego najcenniejszą i podstawową komórkę. Jest najważniejszą grupą społeczną, grupą podstawową, z którą człowiek jest ściśle związany znaczną częścią swej osobowości i ważnymi pełnionymi przez siebie rolami społecznymi (rola męża, żony, ojca, matki, żywiciela rodziny, babci, dziadka itp.). Jest także dlań tzw. grupą odniesienia, z którą świadomie i mocno identyfikuje się jako jej członek, współtworzy i przyjmuje kulturowane w niej poglądy, postawy, obyczaje, wzory zachowania i postępowania”¹. Niewątpliwie w rodzinie ważne miejsce zajmują seniorzy będący nie tylko darem z racji biologicznego przekazu życia, ale też pasem transmisyjnym wartości, tradycji, obyczajów. Najbliższa rodzina jest też dla nich pierwszym ogniwem wsparcia, troski i opieki.

Podstawową cechą wspólnego bytowania seniorów w rodzinie jest świadczenie wzajemnej pomocy, aby wspólnymi siłami pokonywać trudności życiowe. Trzeba bowiem pamiętać, że „każdy wiek ma swoje wartości, obowiązki, prawo do rozwoju i własnych uczuć”². Stąd też rodzina jest dla seniora, a senior dla rodziny. Ta wspólna relacja oparta na wymianie „osobowych usług” potwierdza wpływ seniorów (babci, dziadka) na zachowanie i wyznawane wartości przez młodych ludzi. Dziadkowie darzą wnuki nie tylko bezinteresowną miłością, ale pragną zapewnić im bezpieczeństwo, troszczą się o ich wychowanie i przyszłość. W rodzinie od najmłodszych lat dziecko kształtuje swoją osobowość, tożsamość, również poprzez naśladownictwo osób starszych. Normy, wartości, jakie wyznaje młodzież są w dużej mierze zależne od środowiska, w jakim się wychowywała.

Jan Paweł II nawiązując do Cyserona, starość nazywał „jesienią życia”, porównując rytm biologiczny człowieka do cykli życia przyrody. W swoich wypowiedziach

¹ Z. Tyszka, *Rodzina*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykała, Warszawa 1993, s. 695.

² S. Rogala, *Starość i jej konsekwencje społeczno-rodzinne*, Opole 2010, s. 87.

i publikowanych tekstach wiele razy stosował metafory wobec ludzi starszych podkreślając ważne cechy starości. Nazywał ich m.in. strażnikami pamięci zbiorowej, wyrażając w ten sposób ich wartości i ideały, które są fundamentem oraz regułą życia w społeczeństwie. Osoby starsze dzięki swojemu doświadczeniu życiowemu, dojrzałości oraz mądrości mogą udzielać cennych rad młodym ludziom³.

Seniorzy pozostają również cennym ogniwem każdego społeczeństwa. Dlatego też rolę starszego pokolenia wypada analizować także w kontekście społecznym. Stereotypem byłoby stwierdzenie, że seniorzy są jedynie obciążeniem dla społeczeństwa, chociaż niewątpliwie istnieje potrzeba szeroko rozumianej polityki senioralnej, ukierunkowanej na realizację ich potrzeb. Człowiek jednak, „jako istota społeczna, nieustannie realizuje się i działa w różnych grupach społecznych. Realizuje się stosownie do swojego wieku, wykształcenia, zdolności i możliwości fizycznych. Ułomności fizyczne starszego wieku, nie powinny zatem wpływać na jakość służby, którą można określić, jako nieustanny dar z siebie dla innych”⁴. Stąd też seniorzy zajmują ważne miejsce w samorządzie lokalnym, szczególnie, na szczeblu gminy, będącej najbliższej ich środowiska zamieszkania. Pobudzenie zatem starszego pokolenia do aktywności społecznej, fizycznej, kulturowej poprzez wdrożenie do realizowanych szeregu programów aktywizujących i innowacyjnych prowadzonych w ramach rozwoju i strategii gminy wydaje się być społecznie ważnym zagadnieniem.

Senior w rodzinie i społeczeństwie to zbiór artykułów o zróżnicowanej tematyce pod względem zawartości teoretycznej i praktycznej. Ale właśnie w różnorodności ujęć tematu dotyczącego osób starszych tkwi logika i zamysł autorów. Czytelnik znajdzie nie tylko teoretyczne omówienia tematów, ale też praktyczne ujęcia w postaci dobrych praktyk, których podmiotem są różne instytucje na szczeblu lokalnym i poza lokalnym. Niniejszy numer „Studiów nad Rodziną” podejmuje zatem zbiór artykułów lokujących się w kręgu tematyki o seniorach i ich miejscu egzystencji w rodzinie i społeczeństwie.

Pierwszy artykuł pt. *Senior darem w życiu rodziny* ukazuje role dziadków w rodzinie i Kościele, podkreślając, że są oni świadkami piękna życia, osobami wsparcia i zrozumienia w rodzinie, wyzwalają z egoizmu i uczą wdzięczności, są przekazicielami wiary i wartości. Ponadto ich szczególnym darem oddziaływującym na rodzinę jest świadectwo ufego znoszenia cierpienia i wspierania modlitwą w trudnych sytuacjach życiowych. W drugim artykule podjęto temat – *Moralne aspekty starości* – i zwrócono uwagę na istotę starości w

³ Jan Paweł II, *List Do moich Braci i Sióstr – ludzi w podeszłym wieku*, Watykan 1999, n. 10, s. 5.

⁴ Z. Struzik, *Wartości przekazywane i praktykowane przez osoby starsze w rodzinie*, „Mazowsze Studia Regionalne” 2013, nr 13, s. 115.

kontekście dobra moralnego, jako dobra człowieka dla człowieka. Ukazano też starość, jako negatywny bilans doświadczeń moralnych przeszłości oraz jako zwątpienie w możliwość uchwycenia prawdy, czyli sceptycyzm. Z tego też powodu, jak zauważył autor niniejszego artykułu, Arystoteles określa starość całym katalogiem moralnych wad. Do wad tych zaliczył: nieżyczliwość, skąpstwo i małoduszność. Kolejny artykuł – *Rodzina seniora w przestrzeni domu pomocy społecznej – dobra praktyka* – z jednej strony odsłania krótką (zarys) prawdę o rodzinie seniora w kontekście kryzysu rodziny i zmian demograficznych, z drugiej podkreśla teoretyczny wymiar domów pomocy społecznej dla seniorów na tle istniejących uwarunkowań prawnych, potrzeby seniorów mieszkających w domu pomocy społecznej oraz ich rodzin, i ukazuje praktyczny aspekt opisywanego zagadnienia na podstawie Domu Pomocy Społecznej w Staniątkach.

W tym kontekście artykuł pod tytułem – *Aktywność seniorów w środowisku lokalnym* – wydaje się być kontynuacją – polityki senioralnej, w którym opisano seniorów pod kątem aktywności społecznej i edukacyjnej. W tej drugiej podkreślono rolę Uniwersytetów Trzeciego Wieku i instytucji służących aktywności edukacyjnej seniorów (DPS, Kluby Seniora, Caritas). W końcowej fazie artykułu autor podkreślił rolę pracownika socjalnego, jako lidera seniorów, szczególnie w obszarze ich aktywności społecznej. Dopelnieniem opisaney polityki senioralnej w aspekcie aktywności społecznej i edukacyjnej seniorów jest artykuł pod tytułem – *O aktywności osób starszych słów kilka* – odsłaniający seniora w przestrzeni społecznej. Ponadto przedstawiono w nim typy aktywności w starości. Jak zauważa autorka niniejszego artykułu osoby starsze chcą być aktywne, szczególnie cenią sobie kontakty z najbliższymi, ale też angażują się społecznie, politycznie, czy kulturowo.

Kolejny artykuł – *Fizjologiczne procesy starzenia się kobiety i mężczyzny a płodność* – został zogniskowany wokół zagadnień biologicznych, mianowicie: procesów związanych z przekwitaniem kobiecym, objawów klimakterycznych u kobiety, zmian w procesie starzenia się gonad męskich, objawów klimakterycznych u mężczyzny. Trzeba bowiem przypomnieć, że starzenie jest powszechnym i naturalnym procesem życiowym, wpływającym z biologicznej struktury organizmu. Artykuł zatytułowany – *The Life quality of elderly people as a social and economic problem* – dotyczy jakości życia osób starszych, w którym opisano czynniki ekonomiczne jako ważny punkt odniesienia dla interpretacji jakości życia osób starszych oraz wpływ starzenia się społeczeństwa na jakość życia człowieka. Według autora system składników poziomu i jakości życia osób starszych jest bardzo zróżnicowany, ponieważ obejmuje czynniki ekonomiczne, społeczne, polityczne, prawne, środowiskowe i kulturowe. Ostatni artykuł – *Socio-economical protection of the elderly people* – wpisuje się

jako kontynuacja myśli zawartej w poprzednim artykule i dotyczy społeczno-ekonomicznej ochrony osób starszych. Autor dokonuje charakterystyki modeli świadczeń emerytalnych w obcych krajach i na Ukrainie oraz zabezpieczeń społecznych i usługi dla osób starszych. Stwierdza, że zabezpieczenie społeczne ma na celu ochronę dobrobytu każdego członka społeczeństwa w określonych warunkach gospodarczych w tym również osoby starsze.

Z wielką uwagą i poszanowaniem polecamy Państwu niniejszy numer czasopisma „Studia nad Rodziną” mając nadzieję, że przedłożone artykuły pozwolą ukazać nie tylko teoretyczne meandry kategorii seniorów, ale też będą cennym wkładem w praktyczne ujęcie możliwych form ich wsparcia. Nade wszystko poszerzą przynajmniej jakiś mały wycinek wiedzy na temat nie tylko starzejącego się społeczeństwa polskiego, jak również sytuacji i kondycji seniorów i osób starszych.

Ks. Mieczysław Ozorowski,

Ks. Józef Młyński

redaktorzy tematyczni

